

REVVY

Nr. 3

2022

SDU VAR VÆRT FOR ÅRETS LIBER

Omkring 400 deltagere fra hele Europa var med til årets LIBER-konference, den første fysiske af slagsen i to år.

SDU var vært, diskussionerne spændte vidt og bibliotekschef Bertil Dorch var hovedperson i særlig promovideo.

Side 04

issn 1904-1969 revy mag.

liber.org
revy

#StandWithUkraine

INDHOLD:

- s. 03: Bestyrelsen tager ordet
- s. 04: Internationalisme i lokale klæder
- s. 08: Har du set "affaldsbatteriet" – et kærligt blik på bæredygtig praksis
- s. 12: #biblioteksblæk
- s. 13: Hvordan gik det så med fremtidens forskningsbibliotek?
- s. 18: På rundtur i de faglige netværk
- s. 21: Wikidata og Scholia: Det redigerbare Linked Open Data med bibliografiske data
- S. 24: Bagsiden: DFFU Summit

Vil du skrive for REVY?

Tøv ikke med at kontakte redaktør Rasmus Hage Dalland. REVY tager imod artikler (se vejledning på dfdf.dk), men har du et udkast til en artikel, en idé eller tips til en god historie, hører redaktionen også gerne fra dig.

Scan me

Tak til skribenterne

Niels Bonde Jensen, freelancejournalist
Mette Buje Grundsøe, Aalborg Universitetsbibliotek og medlem af REVY's redaktion
Rasmus Hage Dalland, redaktør REVY
Finn Årup Nielsen, Danmarks Tekniske Universitet

Redaktion

Rasmus Hage Dalland (redaktør),
tlf. 24946936
rasmusdalland@hotmail.com
Annette Refn, DTU Bibliotek, anre@dtu.dk
Mette Buje Grundsøe, AUB, mbg@aub.aau.dk
Tina Lund, Det Kgl. Bibliotek / KUB, tilu@kb.dk

Årsabonnement

4 numre for 400 kr. plus porto

Adresseændring

Meddelelser om adresseændringer og ekspedition sendes til dfu@kb.dk

Afleveringsfrister

Nr. 4 okt-dec 2022 – deadline 1. oktober 2022
Nr. 1 jan-mar 2023 – deadline 1. januar 2023
Nr. 2 apr-jun 2023 – deadline 1. april 2023
Nr. 3 jul-sep 2022 – deadline 1. juli 2023
Aftalte manuskripter sendes til mail:
rasmusdalland@hotmail.com

Annoncepriser (ex. moms)

1 helside: 4.900 kr.
3 helsides annoncer: 10.000 kr.

Oplag: 1.000
ISSN 1904-1969
ISSN (online) 1904-1977
Årgang 45

Tryk: Strandbygaard Trykkeri

Grafisk design: WGPRESS

Forsidefoto: Saif Shneyin

Følg også DFFU på Facebook: facebook.com/dfbib

BESTYRELSEN TAGER ORDET

Blød overgang til rent digitalt REVY

DDFU-BESTYRELSENS KLUMME
– AUGUST 2022

I efteråret 2021 besluttede DFFU's bestyrelse at lave en undersøgelse af medlemmernes brug af, tilfredshed med og holdning til REVY. Det har gennem nogle år været en tilbagevendende diskussion om – eller måske snarere hvornår – REVY udelukkende skal publiceres online.

Pt. udkommer bladet fire gange om året i trykt og digital form. FN-verdensmål nummer 11 og 12 om bæredygtige byer og lokalsamfund samt ansvarligt forbrug og produktion tilskynder os til at gå rent digital. Og hvert år minder vores interne revisorer os om, at vi kan spare penge ved at tage dette skridt.

I februar 2022 modtog DFFU's medlemmer en mail med link til et spørgeskema, som skulle besvares inden 1. april – og 266 deltog. Undersøgelsen viste følgende:

- Næsten alle respondenter (96 %) læser den trykte udgave altid eller nogle gange. Godt halvdelen (54%) læser onlineudgaven. Knap 5% læser aldrig bladet.
- De fleste (79%) skimmer bladet og læser udvalgte artikler. De læser især det der forekommer interessant, fagligt relevant og udviklingsorienteret.
- De fleste (>75%) finder indhold og kvalitet godt og relevant. Dog savner halvdelen (48%) at blive fagligt udfordret. Der er overvejende tilslutning til, at bladet bør have fokus på bibliotekssektoren og gerne give plads til udveksling af idéer.
- Den trykte udgaves form (layout, navigation, læsbarhed og æstetik) bedømmes til at være over middelt (6,5-7,5 points på en skala fra 1-10). Onlineudgavens form vurderes lidt lavere, men stadig over middelt (6-6,5 points). Synlighed er alfa og omega, og så bør der gøres mere ud af billedsiden.
- Godt halvdelen (55%) foretrækker trykt + online. En fjerdedel (25%) foretrækker ren online. Få foretrækker kun trykt udgave (6%), og endnu færre stemmer for en ren SoMe-version (2%).
- Knap halvdelen (46%) ville foretrække, at et rent onlineblad blev præsenteret som et klassisk tidsskrift. Nogle foreslår en kombination af klassisk tidsskrift og blog.
- Halvdelen (50%) vil være mindre tilbøjelig til at læse et rent onlineblad. For den anden halvdel vil det ikke have negativ betydning, ja, en mindre del (8%) vil endda være mere tilbøjelig til at læse et rent onlineblad.

Vi noterer med tilfredshed, at medlemmerne faktisk læser REVY, og at de fleste også finder indhold og form i orden. Der er plads til forbedring, og svarene giver idéer til, hvordan det kan gøres.

Vi ser en parathed til at skifte fra trykt + online til ren online. Vi tror, det er bedst at foretage en blød omstilling samtidig med, at vi gør det digitale format mere lækkert. Den nye redaktør har fået til opgave over de næste 2-3 år at arbejde på at give bladet et digitalt løft, så læserne begynder at foretrække den digitale version.

Internationalisme i lokale klæder

SDU var vært for årets LIBER-konference, der havde deltagelse af omkring 400 deltagere fra hele Europa, som diskuterede og delte tanker om åbenhed, verdensmål, internationalt samarbejde – og meget mere.

Letbanen fra Odense Banegård kører lige til døren. Fra stoppestedet SDU skal man bare op ad nogle trapper, følge LIBER-skiltene, og så befinder man sig på gangene, ved de undervisningslokaler og foredragssale, hvor konferencen i år finder sted. Til årets LIBER-festival deltager omkring 400 gæster fra forsknings- og universitetsbiblioteker i hele Europa, og først på dagen bliver konferencegæsterne budt velkommen og får udleveret skilte og kataloger med oversigter over programmet og de mange fremmødte aktører. Midt i overblikdannelsen søger manges blikke dog op fra katalogerne og ud i lokalet, hvor øjenkontakten med gode kollegaer og gamle bekendte overtager.

Efter to år med digitale konferencer som følge af coronapandemien, er glæden over igen at kunne mødes og videndele i et fælles, fysisk rum både en stemning, der hænger i luften, men også et tema på dette års LIBER-konference. Det samme er, ikke videre overraskende, ord som "open acces", "open science" og "citizen science", der figurerer som gennemgående buzzord for mange af konferencens aktiviteter. Eksempelvis den session, der under titlen "Fostering and building open communities" præsenterer en række cases, der har et fælles sigte: at belyse,

hvordan konkrete samarbejder mellem institutioner, aktører og sektorer spiller ind i udviklingen af det moderne, åbne forskningsbibliotek.

Anna Lundén er sessionens ordstyrer og konferencier og har gennem sit arbejde hos det Svenske Kongelige Bibliotek i årevis været foregangskvinde på open science-området. For hende er det både helt naturligt og essentielt, at disse temaer tages op i den aktuelle, digitale tidsalder.

Foto: Saif Shneyin

"Egentlig er det ikke noget nyt. Det er sådan set det grundlæggende, som biblioteker og forskning har handlet om helt fra starten i oplysningens ærinde. At vi vil sprede forskning, har jo altid været centralt for bibliotekerne. Med kommerialiseringen er dette ikke enkelt, men vi må jo i nutiden, takket være digitaliseringens mulig-

heder, tage magten tilbage til at kunne publicere de ting, vi som læringsanstalter og biblioteker har finansieret med skattepenge. Det er naturligt og bibliotekerne har en ledende rolle her," siger hun.

Lokal vært for globale samtaler

Til flere af konferencens oplæg tales der netop om, hvordan forskningsbibliotekernes offentlige finansiering også forpligter i retning af en offentlig værdiskabelse, der er relevant for den enkelte borger, hvis skattepenge bidrager nationalt og lokalt. Men i lige så høj grad skal forskningsbibliotekerne, hvilket en konference som LIBER er et eksempel på, også skabe værdi for en offentlighed på tværs af landegrænser.

Bertil Dorch er bibliotekschef for universitetsbiblioteket på SDU og en af hovedkræfterne bag årets LIBER-konference. Han sætter ord på det på overfladen paradoksale, men

essentielle samspil, der for alle forskningsbiblioteker eksisterer mellem lokalmiljø og internationalt videnssamfund.

"Vores arbejde i det daglige, i det lokale, er jo at understøtte forskning og undervisning på universitetsniveau, som i høj grad er et internationalt

Foto: Saif Shneyin

anliggende. Meget af den aktivitet, vi supporterer, har et stort internationalt sigte, og der er også mange internationale studerende her. Man har som universitet altid en balance mellem det lokale og globale, og vi siger det helt konkret her på SDU: "vi er et regionalt universitet med internationalt udsyn," forklarer han med tydelig stolthed over værtsrollen.

Bertil Dorch forklarer også, hvilken betydning værtskabet har for ham, SDU og særligt SDU's universitetsbibliotek som institution.

"Det betyder mange ting – blandt andet en hel masse arbejde. Men det betyder også, at vi kan invitere folk ind og skabe et netværk. Det er lidt 'internationalization at home': vi får over 400 deltagere ind fra hele Europa, så der opstår pludselig et internationalt miljø lige her hos os.

Hvis man laver en parallel til Roskilde Festival: Der er dem, der tager på festival for at høre musik og drikke bajere

Med over 400 deltagere fra hele Europa, så der opstår pludselig et internationalt miljø lige her hos os

og hygge sig, og så er der alle de frivillige bagved, der gør det hele muligt."

En del af arbejdet med LIBER-værtskabet består i at producere den årlige promovideo, hvor man som værtsbibliotek både har mulighed for at vise sig selv og sit lokalområde frem fra sin bedste side. Til årets video er de på SDU gået kreativt og humoristisk til værks: Man følger Bertil Dorch selv, til hest og iklædt fuldt riddersæt med rustning og hjelm, mens han bevæger sig gennem et moderne Odense. Han når forbi både hotdogs og el-løbehjul på turen. Bertil Dorch fortæller om ideen med videoen og ridderen som hovedperson.

"Vi ville gerne lave noget, der var lidt sjovt og anderledes end bare en tur på H.C. Andersens Hus og en klassisk 'visit Odense'- eller 'visit Denmark'-reklame. Vi kommer selvfølgelig ikke uden om H.C. Andersen, men vi ville hellere tage udgangspunkt i 'eventyret' mere abstrakt, og videoen blev optaget under lockdown, så måske også eventyret som noget, man kan se frem til og en verden, hvor man igen kan møde hinanden."

Det bæredygtige bibliotek

Ved frokosttid fortsætter diskussionerne i kantinen over smørrebrød og limonade. Ved et bord i kantinen spørger en britisk mand, der arbejder for et arkiv, om han må tage plads ved siden af en belgisk kvinde fra et forskningsbibliotek. Uden den store small-talk begynder de at dele deres respektive erfaringer med digitalisering af publikationer.

De frokostspisende LIBER-deltagere breder sig fra kantinen over mange nærliggende lokaler, blandt andet

Foto: Saif Shneyin

ind i det store, åbne rum, der tilstøder forskerlæsesalen, og hvor FN's 17 verdensmål er manifesteret som store terninger på gulvet og plakater på væggene. Her sidder en gruppe konference-deltagere og spiser i sofaer, mens snakken går. En fotograf knipser løs af dem og lokalet, og i og for sig er de spisende konference-deltagerne under verdensmålene også et godt billede på, hvordan institutioner arbejder med bæredygtighed i det små: Faciliteringen af samtaler, der går på tværs af nationer, der leder til samarbejder og ny viden, som forhåbentligt i sidste ende fører til konkrete implementeringer og målbare fremskridt.

Anna Lundén sætter ord på forskningsbibliotekets rolle i den bæredygtige dagsorden.

"Udviklingen af et moderne bibliotek skal også forsøge at bidrage til at udviske ulighed mellem køn, mellem det globale nord og syd osv. Videnskaben og den åbne tilgang kan bidrage til det, men samtidig er vi også en del af et system, der er 'broken'. Det er svært at finde en løsning, der fikser alle problemer på én gang. Så det handler også om ikke at tage de dårlige ting med sig fra et gammelt system, når man udvikler nye løsninger. Bæredygtighed og verdensmålene er og skal

være en rød tråd igennem konferencen, og vi skal kigge fra vores perspektiv på, hvordan vi kan bidrage."

Bertil Dorch mener også, at LIBER-konferencen understøtter bæredygtige internationale partnerskaber.

"På SDU vil vi understøtte alle 17 verdensmål. Nogle af dem er grønne, men nogle er også mere 'bløde' og har det humanistiske i hovedsædet. F.eks. dem, der handler om stærke institutioner og partnerskaber, og det understøtter man jo blandt andet ved at indgå i internationale organisationer som LIBER," siger han og uddyber:

"Selv inden der var noget, der hed open acces, har bibliotekerne jo ar-

bejdet med åben adgang til viden i en demokratisk dagsorden. Uanset køn, race osv. har man skullet have adgang til bibliotekets ressourcer, og i de sidste 20 års tid, eller efter internettets fremkomst, har man arbejdet med at bringe viden ud til så mange som muligt. Bibliotekerne kæmper en kamp – nogle gange sammen med, andre gange lidt imod – forlag og andre, der prøver at sætte restriktioner på, hvem der skal have adgang til viden."

Forandringsskabende fællesskaber

På en af SDU's lange gange er netop forlagene og biblioteksverdens øvrige produktudbydere repræsenterede med stande på konferencen. En udsendt fra et forlag fortæller om dilemmaet mellem akademisk kvalitetssikring og im-

Foto: Saif Shneyin

Anna Lundén fra det Svenske Kongelige Bibliotek

Bertil Dorch (i midten), bibliotekschef for universitetsbiblioteket på SDU, havde medbragt den ridderhjelme, han bærer i promovideoen til årets LIBER

plementeringen af open science-procedurer. Ved en anden forlagsstand forholder de sig også mere skeptisk til open science-spørgsmålet med henblik på den forskudte magtbalance, som en total åben tilgang til produktionen af videnskabelige publikationer kan medføre:

”Århundredes udgivelsespraksis er jo pludselig vendt på hovedet. Så det handler om at blive klogere på, hvordan man f.eks. prissætter og skaber en bæredygtig industri. Vi kender det jo fra sociale medier – hvis noget er gratis, er det fordi, du selv er produktet,” siger en kvinde bag standen.

På den ene side er ideen om det åbne bibliotek grundlæggende for udviklingen af det moderne, demokratiske videnssamfund. På den anden side er vidensproduktionen ikke afskåret fra resten af verdenen og et system, der er drevet af profit, og hvor mennesker helt rimeligt gør krav på betaling for deres arbejde. Selve konferencens navn, latin for ”fri”, klinger dobbelt i den sammenhæng: Adgangen til viden bør være fri, men frihed har altid en pris.

At disse spørgsmål om frihed bør diskuteres og udvikles i åbne, internationale fællesskaber, virker dog til at være endnu en hovedpointe fra dette års LIBER. Anna Lundén sætter godt ord på bibliotekernes rolle i et større netværk af aktører, der arbejder mod samme mål, men som har forskellige bud på vejen derhen. Det første skridt er som regel et møde – ansigt til ansigt.

”Biblioteker kan ikke fungere i sig selv. Man må arbejde med både ligesindede og andre sektorer, der understøtter ens dagsorden. Bibliotekerne er jo også afhængige af f.eks. forskere, teknologi og finansiering fra forskellige sider, så det er helt grundlæggende, at udviklingen også foregår i samarbejde med dem. Selvom vi har lært meget om det digitale muligheder i løbet af corona, er netop det at netværke og skabe nye

forbindelser selvfølgelig nemmere fysisk. At få ansigt på nogle, der kan hjælpe dig videre og tage kontakt netop fra et lokalt ståsted, kan være første skridt mod at etablere internationale samarbejder.”

Isa (th.), Ulla og Jesper ved affaldsbatteri på Aalborg Universitet

Har du set “affaldsbatteriet”

- et kærligt blik på bæredygtig praksis

Bæredygtighed – organisatorisk, digitalt og socialt – er temaet for DFFU Summit til efteråret. Og alt imens vi ser frem til biblioteksmødet i Middelfart, vil vi her zoome ind på bæredygtig praksis i Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker. For hvordan ser konkrete indsatser ud på biblioteket? Og hvad optager brugere og medarbejdere, som vil omfavne (nye) bæredygtige forandringer i hverdagen? Bæredygtighed bliver først rigtig interessant, når vi går fra gode intentioner til konkret handling. I praksis udfordrer bæredygtige projekter etablerede vaner og adfærd på tværs i organisationen, men har også potentiale for organisatorisk læring og samskabelse.

På AAU har vi taget udfordringen op hele vejen fra ny affaldssortering over fuglekvidder i skralderummet (som eksempel på nudging), quiz på toilet-døren til ude-arealer med masser af ukrudt.

Gå en ekstra mil for bæredygtighed Affaldssortering har længe været et stort ønske fra studerende og ansatte på Aalborg Universitet.

I 2019 besluttede direktionen, at universitetets afdelinger skal sortere affald i ti fraktioner. Formålet er klart; at minimere mængden af universitetets affald samt genanvende mest muligt. Fra 2020 er det nye affaldssystem gradvist implementeret på campus i Esbjerg, Aalborg og senest campusområdet i København.

Fra mit kontor på første sal og til nærmeste affaldsstation er der 145 skridt. Til sammenligning er der 90 skridt til nærmeste printer. Interessant, fordi universitetets nye system til at sortere skrald ændrer kendte rutiner for både studerende og ansatte.

Vi er vant til at gå til printerrummet, men ikke til affaldsstationen. De mange affaldskategorier betyder nemlig, at det ikke er muligt at have en affaldsspand på hvert kontor og i hvert grupperum. Ændringerne er indført ens på tværs af campus og med lige vilkår for studerende og ansatte.

Fælles ansvar – hverken pisk eller gulerod

Også i biblioteksrummet er velkendte skraldespande erstattet med et mindre antal affaldsstationer til plast, bioaffald og restaffald.

Jeg har siden erfaret, at den korrekte terminologi er affaldsbatteri. Brugte pizzabakker og pap derimod, sorteres i affaldsrum, placeret enten inde eller udenfor hver bygning.

For de studerende betyder det også ændringer af gamle vaner. Affald fra grupperum, læsesal, undervisningslokale og på biblioteket betragtes i langt højere grad som et fælles anliggende på hele universitetet. Medarbejdere og studerende må rydde op efter sig og sortere coffee to go-krus, brugte pizzabakker og madpakkepapir på den rigtige måde og de rigtige steder, som vi alle bevæger os rundt på campus. Men fortvivl ikke – på AAU Map er der hjælp til at finde vej til nærmeste affaldsrum.

Mange spørger bibliotekaren af den simple grund, at vi er fysisk til stede i huset. Men det er nu også meget rart

Affaldsrum til sortering af pap m.m. Herfra lyder fuglefløjt, når man åbner containeren/skraldespanden.

at få hjælp af et rigtigt menneske og ikke en app, når man eksempelvis er ny studerende i nyt hus.

Krybdyrhjernen udfordres ved mikroforandringer

Som de fleste ved, er biblioteksmedarbejdere hjælpsomme og servicemindede væsner. Post corona og hjemsendelse af studerende og medarbejdere – og med universitetsbiblioteket i nye bygninger – bruger vi tid, krudt og energi på at opdrage os selv, hinanden og bibliotekets mange forskellige brugere i jagten på en skraldespand og de gode sorteringsvaner på universitetet.

Mellem os er jeg stadig i tvivl om, hvad jeg bør smide i kategorien restaffald (udover det åbenlyse). Er makrelmåsen mon restaffald. Og i så fald, skal jeg så skylle den, inden den smides væk, når dagens frokost er indtaget i persona-lekantinen? Spørgsmål står i kø, og jeg er allerede lidt sent på den til mødet klokken 13.00. Jeg minder mig selv om

at få "tre på striben" næste gang, jeg besøger det lille hus – en gimmick på toilettdørene til at teste din viden om, hvordan helt almindeligt affald skal håndteres – så forskellen mellem restaffald og småt og brandbart for alvor, og bedre sent end aldrig, står krystal-klart på de indre linjer.

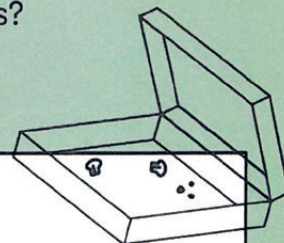
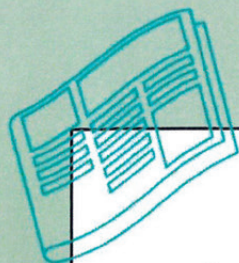
Ændringer af adfærd og vaner

For det tager tid og tålmodighed at ændre vaner, og det kræver lidt af os alle sammen. Ifølge Signe Bruskin, forfatter til bogen Mikroforandringer, har små ændringer i daglige rutiner på arbejdspladsen større betydning, end vi tror. De fleste mennesker ved godt, hvad vi bør gøre, f.eks. hvad der er det sunde valg. Men måske har vi alligevel svært ved at handle efter det, fordi vi er styret af, hvad vi plejer at gøre, dårlige vaner eller afhængighed. Eller blot en travl hverdag, som gør, at vi allige-

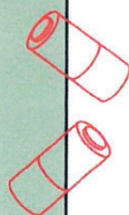
Fodspor, der leder hen til nærmeste affaldsrum.

KAN DU FÅ 3 PÅ STRIBE?

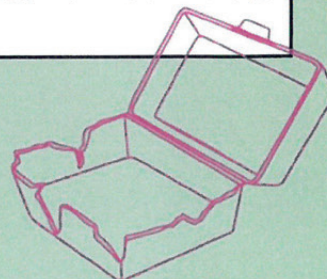
Hvordan skal nedenstående affald sorteres?

Papir? Sorter du i printerum og udvalgte tekøkkener.	Kaffefilter med kaffegrums? Skal i bioaffald i triplespanden.	Pizzabakken? Skal i restaffald i containeren i affaldsrummet (enten ude eller inde).
Makreldåsen? Skal i metalaffald i containeren i affaldsrummet (ude eller inde).	Gavepapir? Skal i restaffald i triplespanden på gangen.	Pap? Skal i papaffald i containeren i affaldsrummet (enten ude eller inde).
Batteriet? Skal i batterispanden i printerummet.	Plastikbøtten fra salatbaren? Skal renses ren og sorteres som plastik i triplespanden.	Hvis du er i tvivl? Så find mere information på Campus Service hjemmeside.

CAMPUS SERVICE
AALBORG UNIVERSITET

"Tre på stribe" på toiledøren tester, om man har styr på affaldssorteringen.

Et eksempel på "Vild Med Vilje," her udenfor biblioteket på Krogstræde

vel ikke får truffet de valg, vi egentlig ønsker at træffe.

Det må jeg sande, som jeg nok en gang – som haren fanget i skæret fra bilens lygter – står der med computer og kop i den ene hånd og et brugt tebrew (der drypper) i den anden. Hvor pokker er skraldespanden – øhh affaldsbatteriet!

Virkemidler

For kontinuerligt at fremme god affaldssortering er der brugt forskellige virkemidler på universitetet, både i fysisk form på campusområderne og på aau.dk/bæredygtighed. Grafik i tid og rum, quiz og faktabokse på toiletter samt oplysnings- og kommunikationskampagner er eksempler på virkemidler, som anvendes til at oplyse om og fremme god affaldssortering på Aalborg Universitet, men også bæredygtighed i bredere forstand. Arkitekt i AAU Campus Service, Henriette Blegvad, formulerer det således:

"I starten vendte jeg mig tit om for at kyle en post-it i skraldespanden. 'Nå ja', tænkte jeg så, da jeg kom i tanke om, at den havde vi jo ikke mere, og nogle gange også: 'Øv, hvor besværligt'. Men faktisk har jeg fundet ud af, at det ikke er særligt meget affald, vi producerer inde ved vores skrivebord, og skulle der være en bunke, så ser jeg det som en god mulighed for lige at rejse mig fra stolen og strække ben på den korte tur ud til sorteringsstationen. Det er faktisk helt okay. Vi må alle sammen gøre en lille smule for at gavne miljøet."

Af alle indsatser og tiltag mod mere bæredygtig affaldshåndtering er min personlige favorit klart den fuglekvidder, der strømmer mig i møde ude i affaldsrummet, når jeg åbner låget til papcontaineren. Lydeffekten får mig altid til at grine – eller som minimum trække lidt på smilebåndet. En positiv afledt effekt af nudging, utilsigtet gætter jeg på, men et smil kommer sjældent dårligt tilbage.

Studertermedhjælper Christian Himmelstrup Schelde sorterer med et smil.

AAU deltager også i "Vild Med Vilje", der sigter mod at etablere mere vild natur i byerne og øget biodiversitet. Målet er at mindske brugen af energi på græsklipning og tilsvarende øge ressourceforbruget til studiemiljøforbedrende tiltag. Eksempelvis bedre udendørs opholdsarealer med øget synlighed til "den vilde natur".

Flere slags grøn

Den grønne omstilling og de bæredygtige praksisser på fag- og forskningsbibliotekerne er båret af mennesker – i mødet med mennesker. Det tager tid, tålmodighed, men giver (forhåbentlig) en oplevelse af mening, af at lære nyt og glæde ved at skabe små nære forandringer på arbejdspladsen. Forandringer som også influerer hverdagens struktur og de daglige rutiner på tværs i organisationen.

Bæredygtighed på højere læreanstalter og i vidensorganisationer er ikke kun et spørgsmål om (nye) digitale løsninger og teknologiske landvindinger. I praksis er de mest af alt medarbejdere, der omsætter bæredygtige indsatser organisatorisk, digitalt og socialt i det daglige møde med brugeren.

Det tager vi med til DFFU Summit – hvad er alternativet?

#biblioteksblæk

Fra dengang og nu

Gode (gamle) billeder, bæredygtighed og Tour de France. Sommeren bød på lidt af hvert på FFU-bibliotekerne.

Hvilke FFU-biblioteker følger du på Instagram?

Brug #biblioteksblæk, når du søger eller selv poster noget...

- hvis du vil ses af os

2012
2022

RAPPORT

Rasmus Hage Dalland,
rasmusdalland@hotmail.com

Hvordan gik det så med fremtidens forskningsbibliotek?

På DFFU's initiativ skrev en arbejdsgruppe i 2012 en rapport, der gennem ni scenarier spår forskningsbibliotekernes fremtid 10 år frem. Medlemmer af arbejdsgruppen gennemgår her, hvilke scenarier der ramte plet eller skød forbi – og pejer sig ind på bibliotekernes bæredygtige fremtid.

I 2012 udgav en arbejdsgruppe på DFFU's initiativ en rapport med titlen *Fremtidens Forskningsbibliotek*, der giver nogle bud på, hvordan forskningsbiblioteker ville udvikle sig 10 år frem – altså frem mod i år, 2022.

Sekretær i DFFU *Claus Vesterager Pedersen* var, som overbibliotekar på Roskilde Universitetsbibliotek på daværende tidspunkt, med til at skrive

rapporten, og han husker, den var motiveret af brydninger på biblioteksområdet. Den Kongelige Veterinære Landbohøjskole og Danmarks Pædagogiske Universitet var allerede fusioneret ind i universiteterne i København og Århus, ligesom flere sektorforskningsinstitutioner, som eksempelvis Risø, var fusioneret med DTU – og bibliotekerne fulgte med. Dertil oplevede bibliotekerne også øget konkurrence

og tilgang af flere digitale løsninger, fortæller han.

”Det lå simpelthen i tiden på daværende tidspunkt, at man var nødt til at undersøge, hvad der sker for fremtidens forskningsbibliotek. Om der overhovedet er biblioteker om ti år, og hvad de i så fald kan,” siger han.

9

Men det er rigtigt, at biblioteksrummet i høj grad har undergået en forandring. Der kan være ting som 3D-printere eller rum til at optage lyd eller skyde videoer.

Kirsten Krogh Kruuse

Rapporten fremsætter ni scenarier (se faktaboks) for, hvilken retning fremtidens forskningsbiblioteker kunne bevæge sig, men de skal nok ikke hver især tages alt for bogstaveligt, mener Claus Vesterager Pedersen.

"Pointen med scenarierne er ikke, at de skal stå alene, men at summen af dem viser nogle tendenser for fremtidens fag- og forskningsbiblioteker," siger han.

Kirsten Krogh Kruuse, som også var med i arbejdsgruppen og i dag er kon-taktbibliotekar i AU Library, er enig.

"Der er noget i alle scenarierne, jeg kan genkende, og der er også noget, jeg synes rammer skævt i forhold til, hvordan det ser ud i dag. Men det kan nok ikke undgås," siger hun.

Med de forbehold in mente er det på tide at evaluere.

Fusionsbølger

Både Claus Vesterager Pedersen og Kirsten Krogh Kruuse kan nikke genkendende til rapportens første scenarie, der er kendetegnet ved fusioner mellem bibliotekerne. Vicedirektør på Aalborg Universitetsbibliotek og

medlem af arbejdsgruppen, Maj Rosenstand, har haft netop den tendens ganske tæt på.

"Det er jo blevet til virkelighed – siden dengang har både Århus Universitet og Roskilde Universitet overdraget deres biblioteker til KB, og så er der lavet samarbejdsaftaler på forskellig vis med os andre, primært omkring biblioteks-systemet og for mange også omkring licensforhandlinger og forvaltning. Det er en trend, der også har bredt sig til mange university colleges."

Hun forestiller sig, at centraliseringen bliver ved og påpeger, at den måde, man har valgt at gøre det på, giver god mening.

"Jeg tænker ikke, det er sådan en forhadet centraliseringsmodel, men egentlig en model, hvor der er forskellige muligheder for, hvor meget man vil fusionere ad gangen. Det tror jeg, er en god måde at gøre det på."

Under scenarie 2 gemmer sig også en sammenlægningstanke, nemlig idéen om biblioteket – det samlede digitale bibliotek, der kun findes i skyen, og hvor bibliotekerne blot er fysiske ekspeditionssteder. Claus Vesterager Pedersen mener, at den udvikling har ramt plet – at forskningsbibliotekerne næsten ligesom folkebibliotekerne stort set har eller snart vil få samme bibliotekssystem.

"Og der kunne man jo godt forestille sig, at der i løbet af de næste ti år kun vil være ét bibliotek i det hele taget," siger han.

Maj Rosenstand er enig i, at retningen mod biblioteket er tydelig, men mener, man har også har bevaret de enkelte bibliotekers særkende. Der er stadig selvbestemmelse, fx i forhold til den fælles indkøbspolitik, hvor man har mulighed for at vælge porteføljer til og fra, ligesom der også er biblioteker, der ikke er med i det fælles biblioteks-system.

"Men retningen er der, og vi er tæt på," siger hun.

Udviklingen henimod det 'tomme' bibliotek, som er fremtiden i scenarie

3, hvor biblioteket er et samlings- og værested, og der ikke er brug for bibliotekarisk hjælp, er også delvist rigtigt, ifølge Kirsten Krogh Kruuse.

"Jeg opfatter i høj grad bibliotekerne som væresteder, som studiesteder, hvor man sidder og arbejder. Men jeg vil sige, at der stadig er behov for bibliotekarisk hjælp til søgning, der går ud over almindelige google-opslag," siger hun.

At bibliotekaren ikke er blevet overflødiggjort, er Maj Rosenstand også enig i.

"Brugerne er både blevet mere selvhjulpne og har brug for at komme på biblioteket for at finde studie- og læringsfaciliteter og miljøer. Men bibliotekerne er ikke tømt for bibliotekarer. I dag er forskernes behov for bibliotekarisk hjælp egentlig vokset, fx med hjælp til understøttelse af en datamanagement strategi, eller hvordan man sikrer sig, at ens forskning er tilgængelig for alle. Og der er også stadig behov for både klassisk reference-bibliotekarisk arbejde eller en, der sidder i skranken, når man kommer."

Skærpet konkurrence

I rapportens scenarie 4 tegnes et billede af en fremtid præget af kommer-cialisering, hvor forsknings- og uddannelsesinstitutioner er i fuld konkurrence og forskningsdata og -publikationer betragtes som handelsvarer. Og det er lige en tand for radikalt, ifølge Claus Vesterager Pedersen.

"Det er jo den modsatte retning af, hvad bibliotekerne egentlig gerne vil stå for, nemlig fri og lige adgang for alt til alle. Her kan man få alt, men man skal betale for det, og bibliotekerne vil i nogle sammenhænge kun være formidlere og hjælpe folk med at komme til de kommercielle databaser. Det er ikke blevet sådan endnu. Men om det kan blive sådan fremover, det er der i hvert fald mulighed for."

Maj Rosenstand mener i højere grad, at vi allerede befinder os i det kommer-cialiserede scenarie.

"Det er blevet sådan, at man kan kun købe det, man har råd til. Alt er ikke frit og lige og tilgængeligt, som var

bibliotekstanken for 20-25 år siden. Vi var meget bekymrede dengang, kan jeg huske – bekymrede for, at man ville afdemokratisere biblioteket. Man kan ikke gå på sit lokale folkebibliotek og få adgang til al forskning, for forskningen er jo konkurrenceudsat. Men man kan stadigvæk i ret vid forstand få adgang til det, man har brug for, det er bare mere besværligt.”

I scenarie 5 er det tanken om den indlejrede bibliotekar og informationspecialist, der er i centrum, og hvor disse er tilknyttet studiemiljøer, snarere end biblioteket. Ifølge Kirsten Krogh Kruuse er den idé ikke dominerende endnu, men den findes.

”Nu hvor vi ser tendensen med, at universitetsbibliotekerne forlader universiteterne og bliver en del af Det Kongelige Bibliotek, så tror jeg snarere, der er tale om samarbejde, fx i form af kontaktbibliotekar-ordninger. Der er også eksempler på, at bibliotekarer tilknyttes forskningsprojekter, hvor de så bidrager med deres specielle kompetencer inden for informationsøgning og lignende. Så både og – bibliotekarerne er ikke dybt forankrede i forskningsmiljøerne, men samarbejde er der.”

De selvhjulpne brugere

Centralt i scenarie 6 og 7 er idéen om biblioteket som en række services, hvor brugeren i højere grad er selvhjulp, biblioteksrummet er et service- eller studierum, hvor bøgerne er væk og al indhold er digitalt, hvilket også vil afføde flere fjernstuderende.

Ifølge Claus Vesterager Pedersen er forudsætningen for, at denne type scenarie kan leves ud, at brugerne rent faktisk er informationskompetente:

”Og det var de ikke for 10 år siden, og det er de heller ikke i dag. Men det kunne man måske i højere grad have sørget for, at de var blevet. Det, der blandt skolebørn hedder digital dannelse, hedder informationskompetence, når man kommer op i universitetsmiljøet, men målet er det samme. Man skal opføre sig ordentligt og kunne skelne ’lort fra lagkage’, og det er svært, og det skal der være nogle uvildige specialister til at hjælpe med. Det er klart bibliotekets fornemste opgave i fremtiden.”

Maj Rosenstand mener dog, at de studerende i dag er langt mere selvhjulpne, end hvad man forestillede sig, det indebar for 10 år siden.

”Men der er kommet nye krav til – flere skal for eksempel dokumentere deres søgninger og have hjælp til det. Men vi er i en verden, hvor rigtig mange betjener sig selv og gør det udmærket,” siger hun og forklarer, at man er langt i den retning, der handler om biblioteket som studiefacilitet med hovedvægt på det digitale.

”Selvfølgelig har vi også bøger, men vi går efter kun at have bøger, som også bliver taget ned fra hylderne, og vi går også efter ikke at købe noget på papir mere. Og så er vi rigtig langt i at blive brugt som studiefacilitet. Fra et universitetsperspektiv er der også opmærksomhed på, at hvis der er noget, biblioteket kan, så er det faktisk dét.”

Kirsten Krogh Kruuse påpeger også, at der er stor forskel på, hvor selvhjulpne brugerne i virkeligheden er blevet, og at det er vigtigt, bibliotekerne fortsat hjælper dem på vej.

”Men det er rigtigt, at biblioteksrummet i høj grad har undergået en forandring. Der kan være ting som 3D-printere eller rum til at optage lyd eller skyde videoer. Så der kan gives plads til mange forskellige ting, alt afhængigt af, hvilket behov, de studerende har.”

Bibliotek for alle

I scenarie 8 forestillede arbejdsgruppen sig en virkelighed, der modsat scenarie 4 ville være kendetegnet ved fuld åbenhed, hvor al forskning er tilgængelig for alle, og hvor brugerne desuden er fleksible, og uddannelser tages på distancen.

Kirsten Krogh Kruuse gør opmærksom på, at man under corona-nedlukningerne har fået helt aktuelle erfaringer med fjernundervisning, som man ikke havde, dengang man skrev rapporten.

”Under corona har vi set, at der bestemt også er nogle udfordringer ved den form for undervisning i form af manglende social kontakt og mulighed for interaktion mellem studerende og

underviser. Det er svært at forestille sig, at halvdelen af studierne skulle foregå som fjernundervisning nu og i fremtiden,” siger hun.

Det til trods foregår meget undervisning ifølge Maj Rosenstand på distancen i dag, men at forskningen er fri og tilgængelig, er lidt længere fra virkeligheden.

”Vi kunne være der, hvis verden var et paradis, men vi er langt fra at kunne dele al undervisning, forskning og publikationer, fordi der er den her kom-

”
Man kan jo godt forestille sig, at der i løbet af de næste ti år kun vil være ét bibliotek i det hele taget

Claus Vesterager Pedersen

mercialisering af det, og der er også al mulig lovgivning, der gør, at man ikke bare kan dele hvad som helst. Så jeg tænker ikke, vi er i det her scenarie på nogen måde,” siger hun, inden hun bedømmer scenarie 9, der betoner, at bibliotekerne har indhold og services i et digitalt miljø og blandt andet råder over digitaliserede samlinger og forskningsdata fra moderinstitutionen, såvel som værtskab for fagligt relevante informationer.

”Jeg tror, vi dengang tænkte, at al den forskning, som fx Aalborg Universitets forskere laver, kan blive til rådighed for alle dem, de bestemmer, den skal være til rådighed for. Men sådan er det ikke blevet, og for øvrigt, hvis du er en

forsker og har lavet et stykke grundforskning eller meget banebrydende forskning, som du kunne få i Nature, så vil du også hellere det end have det frit og åbent lige fra start.”

Hvad så nu?

Alt i alt tegner rapporten fra 2012 altså et rimeligt retvisende billede af, hvilken udvikling de danske forskningsuniversiteter skulle undergå. Mange af scenarierne, eller i hvert fald flere elementer i dem, er blevet til virkelighed.

Spørgsmålet er, om de forudseende rapportskrivere også kan spå fremtiden for bibliotekerne de næste ti år. De er alle er enige om, at bæredygtighed kommer til at spille en rolle i fremtiden, og flere kæder bæredygtigheden sammen med selve bibliotekernes eksistensberettigelse.

Claus Vesterager Pedersen mener ikke, det traditionelle bibliotek vil overleve fremtiden.

”Jeg tror, man kommer over i services, hvor der ikke er nogle bøger, og det hele er digitalt – lidt ligesom scenarie 3’s ’tomme’ bibliotek. Men så bruger man rummet til alt muligt andet.

Biblioteket som begreb er bæredygtigt, men biblioteket som det klassiske sted, hvor der står bøger, det tror jeg ikke er bæredygtigt som sådan.”

I fremtidens tomme bibliotek mener han, der er mere brug for informations-specialisterne end nogensinde.

”Digital dannelse og informationskompetence er måske noget af det vigtigste for det demokratiske samfund. Man skal være kompetent til at modtage den information, man tror, man får, om man så må sige. Jeg mener ikke, den gammeldags bibliotekar er særlig vigtig mere. Mange er jo også omskolet efterhånden, men for ti år siden var mange stadig lidt lost inden for det, vi i dag kalder informationskompetence. Og det er nok der, mit bæredygtighedsfokus vil være – at forskere og studerende faktisk bliver informationskompetente. Og der vil der fortsat være en stor opgave for informations-specialisterne,” siger han.

Kirsten Krogh Kruuse er heller ikke i tvivl om, at der trods kommende forandringer vil være behov for bibliotekarerne i fremtiden, og at de fortsat kommer til at spille en vigtig rolle for tilgangen til information.

Hun hæfter sig ved, at de spørgsmål, de studerende stiller i dag, i forbløffende grad ligner dem, de stillede, da hun startede som bibliotekar for knap 40 år siden.

”Måden de bliver løst på er selvfølgelig forskellig, for dengang var det hele på papir og i dag er det meste elektronisk. Det betyder dog ikke, at man bare kan google sig til viden. At finde information handler ikke kun om søgning, men også at vide, hvordan informationskanaler, beslutningsprocesser og vigtige samfundsorganisationer er skruet sammen. Det er typisk en viden, man får gennem uddannelse, og her kan bibliotekerne spille en vigtig rolle i at formidle den viden.”

I forhold til den bæredygtige fremtid mere konkret, henviser hun til coronapandemien, som har været med til at give svar på, hvordan man kan spare omkostninger til transport og mindske CO₂-udledningen ved at sætte skub i afholdelsen af virtuelle møder. Desuden mener hun, at selve bibliotekstanken om at dele viden og materialer til oplysning og dannelse i høj grad er med til at understøtte en bæredygtig udvikling.

Maj Rosenstand tror, at bibliotekerne fremover kommer til at løse flere opgaver, der strækker biblioteksbegrebet. Lidt som en pendant til folkebibliotekerne, der ifølge vicedirektøren var firstmovere i forhold til at løse andre kommunale opgaver, fx med borgerservice.

”Hos os har vi som bibliotek allerede ansvar for Aalborg Universitets ES-DH-system, journalisering og arkivering. Men jeg tror også, at mange af os kommer til at løse opgaver, der strækker biblioteksbegrebet. Fx har vi gode studiemiljøer – så derfor kan vi også understøtte efter- videreuddannelse på bygningsplan. I bibliotekerne er vi mega gode til at systematisere og ind-

FAKTA

FREMTIDENS FORSKNINGSBIBLIOTEK

Fremtidens Forskningsbibliotek var navnet på den rapport, en arbejdsgruppe nedsat af DFFU udgav i september 2012. Rapporten kan læses her: https://dfdf.dk/wp-content/uploads/2017/02/DF-Fremtidens_forskningsbibliotek_rapport_til_DF_29_august_1.pdf

FAKTA: SCENARIERNE

Foruden en analyse af trends og fremtidens brugergruppe, består rapporten af ni scenarier, der kort er beskrevet her.

- 1: Institutionerne fusionerer, er kendetegnet ved sammenlægning i retning af større enheder.
- 2: Bibliotekét, er idéen om ét digitalt bibliotek med fysiske ekspeditionssteder efter behov.
- 3: Det tomme bibliotek, er biblioteket som et samlings- og værested med læringsfaciliteter, hvor der er indført centralt administrerede informationspakker, og der ikke længere er brug for bibliotekarisk hjælp.
- 4: Kommercialisering, viser en fremtid med fuld konkurrence, hvor man kan få det hele, så længe man betaler. Forskningsdata og -publikationer er handelsobjekter, open acces er begrænset og bibliotekarer og informationsspecialister skal have ekspertviden inden for ophavsret og informationssikkerhed.
- 5: Den indlejrede bibliotekar og informationsspecialist, betegner en fremtid præget af fragmentering og specialisering, hvor mange biblioteksansatte arbejder som specialister på freelancebasis og er tilknyttet forsknings- og undervisningsmiljøer, snarere end bibliotekerne.
- 6: Services og evaluering af bibliotekets platforme, er idéen om biblioteket som en række services og personificerede mobile løsninger. Brugeren er i høj grad selvhjulpne, der er mange fjernstuderende og bibliotekerne skal bruge vurderingsværktøjer for at vise, hvordan man bidrager til undervisning og læring.
- 7: Biblioteket – fra rum til service, viser biblioteket betragtet som en service, ikke et sted. Biblioteksrummet faciliterer undervisning og studierum, og de studerende bærer udelukkende rundt på mobile enheder. Hvis der er bøger til stede, anvendes de som dekoration eller lydæmpende foranstaltning.
- 8: Uddannelse for alle – forskning for alle, er et scenarie, hvor al forskning er offentlig tilgængelig og mange uddannelser tages på distancen. Hovedpersonerne er de såkaldte 'knowmads', nomadiske og fleksible vidensarbejdere, som vinder frem og påvirker uddannelsessystemet og behovet for biblioteksydelser.
- 9: Indhold og infrastruktur, hvor bibliotekerne leverer infrastruktur, indhold og services i et digitalt informationsmiljø. Bibliotekerne har hardware, software, netværk og menneskelig ekspertise og har derudover en bred vifte af indhold, fra digitaliserede samlinger og forskningsdata fra moderinstitutionen, såvel som værtskab for fagligt relevante informationer.

9

Det er jo den modsatte retning af, hvad bibliotekerne egentlig gerne vil stå for, nemlig fri og lige adgang for alt til alle.

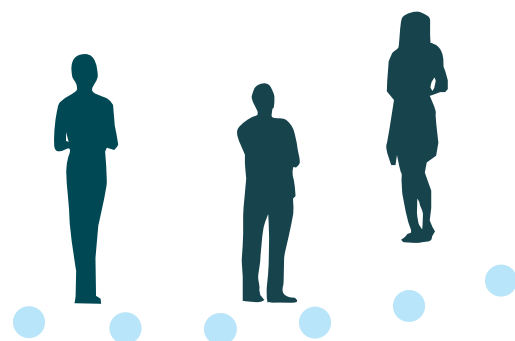
Maj Rosenstand

samle data, så vi kan stå for datamangement i vid udstrækning.

Så det er noget med at hæve helikopteren et niveau højere op og kigge på, hvad den der biblioteksfaglighed egentlig består af, og så bidrage med den viden og kompetence og ikke skele til, om det var noget, der i traditionel forstand hørte til biblioteket. Det er at være bæredygtigt universitetsbibliotek i dag. Og så er jeg slet ikke i tvivl om, at biblioteket vil fortsætte med at være en samlende faktor på campus.

Om forskningsbiblioteket i fremtiden bliver et mere sammensat begreb, hvor bibliotekarer og informationsspecialister er helt uundværlige for informationssøgning og demokrati og skal bruge deres faglighed ud over bibliotekets traditionelle grænser, vil tiden vise. Området er i hvert fald i bevægelse, og det er diskussionerne om fremtidens forskningsbibliotek også – fortsat.

På rundtur i de faglige netværk

De faglige netværk er vigtige for sparring, vidensdeling og udvikling i og på tværs af institutionerne. Men hvad laver de egentlig, og hvad får man ud af at være med? Vi har spurgt tre netværk.

*Solveig Sandal Johnsen
fra Netværket vedrørende Ouriginal
og Ithenticate*

Hvorfor startede netværket?

Joshua Kragh Bruhn fra CBS og jeg startede netværket, fordi vi løbende havde mange spørgsmål til hinanden omkring de konkrete systemer, der var i brug i vores organisationer til "tekstlighedsscreening" eller "plagieringskontrol", som det også kaldes. Vi kendte hinanden fra DFFU's FLIPD-netværk. Vi hjalp hinanden med at forstå funktionaliteterne og diskuterede også hensigten med plagieringskontrol og tekstlighed og bibliotekets rolle heri.

Det kunne være spørgsmål som: Hvordan fravælger du en kilde i systemet, til grundlæggende spørgsmål om opsætning og "politik" for brugen. Vi ville gerne have flere til at deltage for at få et helt billede af brugen af systemer-

ne i Danmark og videndele med dem, der arbejdede med området indenfor forskningsbiblioteksverdenen. Vi havde i andre forbindelser fået fornemmelsen af, at der var flere, der sad med et behov for at sparre om brugen. Desuden så vi i systemerne indimellem "match" mellem dokumenter fra forskellige organisationer. Og hvordan blev det håndteret?

Hvad laver I?

Vi mødes to gange om året og giver hinanden en status på vores arbejde rundt om i de forskellige organisationer. Nogle er langt og kan give konkret feedback på processer eller svare på spørgsmål om systemerne og håndteringen heraf. Hvis der er noget i systemerne, der driller, eller man har oplevelser med support fra centralt hold, så er det også noget, vi vender og lærer af hinandens oplevelser. Siden vi startede netværket, har vi udvidet med også at tale om plagieringskontrol af ph.d.-opgaver, hvor vi i begyndelsen primært talte om systemet Ouriginal (tidligere Urkund), der er rettet studenteropgaver. Derfor har vi to systemer i spil når vi mødes: Ithenticate og Ouriginal.

Hvilke udfordringer eller temaer er væsentlige inden for området lige nu?

Der har været nogle problematikker omkring brugen af Ithenticate, GDPR og behandling af personoplysninger. I netværket har vi kunne høre lidt til,

hvordan det bliver håndteret rundt omkring. Vi har også talt meget om, hvordan vi griber det an i forhold til forespørgsler på at bruge systemerne til kontrol af egne manuskripter eller artikler. Eller om hvorvidt de studerende skal have adgang til systemet Ouriginal som en form for pædagogisk værktøj for at lære om kildehåndtering og plagiat. Vi arbejder tæt sammen med universiteterne og har dem med på råd i mange spørgsmål. Vi supporterer kun systemerne, og det er i samarbejde med universiteterne, at reglerne for brugen og politikkerne bag bliver vedtaget.

Hvem kan være med?

De der arbejder med tekstlighedssystemerne ude på universiteter og professionshøjskoler m.m., eller på anden måde er i berøring med "tekstligheds-screening" og gerne vil vidende om forskningsbibliotekets rolle heri.

Hvad får medlemmerne af netværket ud af at være med?

Viden om, hvordan systemerne virker og sparring med kolleger fra andre organisationer om emnet. Desuden har vi som udløber af nogle møder holdt virtuelle "show and tell"-sessioner, hvor en af netværkets medlemmer f.eks. lavede en demo af særlige funktionaliteter i et system.

NETVÆRKET
Ithenticate/Ouriginal

NATIONALT
RDM NETVÆRK

DATA SCIENCE
FAGGRUPPEN

Jitka Stilund Hansen fra
Nationalt RDM Netværk

Hvorfor startede netværket?

I 2020 blev DM Forum under DeIC afviklet og samtidig sluttede aktiviteter under DEFF og den danske node af Research Data Alliance. I disse fora var vi kolleger, der på tværs af universiteterne havde udviklet services og lavet projekter om research data management (RDM) – altså håndtering af forskningsdata. Mange af os er ansat på forskningsbiblioteker, hvorfra universiteternes RDM-aktiviteter udspringer. Vi så et stort behov for at kunne fortsætte udveksling omkring de store skridt, der i disse år tages på RDM-området nationalt og på vores forskningsinstitutioner. Derfor dannede vi på ægte græsrodsmaner et netværk, som skulle være åbent for alle i Danmark med interesse for forskningsdata-håndtering.

Hvad laver I?

Vores halvårslige arrangementer har været en stor succes. KB stod for det første omkring data-repositorier. CBS arrangerede en dag omkring open science og open innovation. Senest i maj var vi på KU til et arrangement om implementeringen af *'Nationale strategi for håndtering af forskningsdata ifølge FAIR-principperne'*.

Dér delte vi også universiteternes egne succeser og udfordringer med open science og FAIR-data. Det sidste halve år har Mareike Buss fra CBS organiseret månedlige online-frokostmøder. Det har været lige så givtigt. Vi har diskuteret data management-planer, DTU's open science-værktøj og et dansk GO-FAIR-kontor er blevet præsenteret. Og så har vi en levende chat på Teams-kanalen, hvor medlemmerne stiller spørgsmål og videndeler om f.eks. arrangementer og kompetenceudvikling.

Hvilke udfordringer eller temaer er væsentlige inden for området lige nu?

Meget praktisk har der for nyligt været en udveksling omkring værktøjer til transskribering i vores Teams-kanal. I øjeblikket rejser spørgsmål om, hvordan universiteterne skal forvalte deres forskningsdata. Hvordan skal adgang sikres i praksis, hvad betyder det at tage ansvar for data, hvem skal sikre adgangen, når forskeren har forladt en institution?

Et andet stort emne, som jeg mener ikke rigtigt har nået vores direktioner endnu, er behovet for veluddannede data stewards – altså personer med kendskab til et fagområde, som kan vejlede forskere i god RDM-praksis, datapublicering og -dokumentation. Som kan sikre at data management bliver en del af datalivscyklus i forskningsgrupperne.

Hvem kan være med?

Alle der har interesse for håndtering af forskningsdata, FAIR-data og open science. Vi er mange som i det daglige har RDM som fuldtidsprofession på f.eks. et universitetsbibliotek, men det er også for data stewards og -managers, forskere, IT-professionelle og folk, der arbejder med forskningsinfrastruktur.

Hvad får medlemmerne af netværket ud af at være med?

Mange af medlemmerne er med i nationale fora, hvor opgaver omkring implementeringen af den nationale FAIR-strategi løftes. I netværket får man et uformelt forum til at stille spørgsmål, hjælp til undervisning eller services. Nogle af mine fagligt nærmeste kolleger er i netværket, så på den måde er det et vigtigt forum for mig. RDM-området er i rivende udvikling, så der er brug for netværk til at følge udviklingen og til at opfinde de dybe tallerkener – ja, hele spisestel – sammen.

På rundtur i de faglige netværk

Jeannette Ekstrøm fra
Data Science Faggruppen

Hvorfor startede netværket?

Faggruppen opstod i 2017 på opfordring fra forbundet Kultur og Information. Historien var, at DTU Bibliotek havde lagt hus til et par store, praktiske data-workshops, og vi havde i den forbindelse været i dialog med forbundet om økonomisk støtte. Den ene ting førte til den næste, og vi som planlagde DST4L i december 2016 lovede at starte en faggruppe med fokus på data science-metoder og -processer. Reelt har vi som biblioteksansatte ikke mange steder at opnå sådanne kompetencer og viden, men via et netværk som dette er ønsket, at flere vil føle sig trygge og have lyst til at komme i gang med at arbejde med data, data analyse, data management – ja, slet og ret få afmystificeret data og gjort det mere håndgribeligt.

Vi arbejder selvfølgelig allerede med data og metadata i vores DFFU-biblioteker, så det er måske ikke så mystisk, men faggruppens mission er fortsat at skubbe og støtte os i den retning.

Hvad laver I?

Vi holder arrangementer som det primære og inviterer også vores medlemmer til at tage teten, i fald de har ideer. Siden vores spæde begyndelse har vi afholdt adskillige hands on-workshops – til efteråret har vi overvejet at stille

skarpt på Library Carpentry-modulerne (<https://librarycarpentry.org/lessons/>) – og så har vi haft et par webinarer, senest med fokus på, hvordan man arbejder med data governance i private organisationer. Faktum er jo, at de færreste får gennemført sådanne selvstudier på egen hånd, men hvis man er sammen og endda har adgang til videndeling og snacks og kaffe, så glider læringen måske lettere ned.

Hvilke udfordringer eller temaer er væsentlige inden for området lige nu?

Det er et kæmpe spørgsmål, men jeg er overbevist om, at vi som biblioteksmedarbejdere uanset ansættelsessted skal have en grundforståelse for vores primære brugeres behov for support og støtte, også når det handler om data. Alle behøver ikke være skarpe på machine learning, AI, analyseværktøjer osv., men vi skal kunne oversætte et indledende reference-interview med en forskergruppe til noget praktisk og brugbart for dem, ellers vil de ikke vende tilbage en anden gang. Nogle af de udfordringer jeg ser, er, at vi ikke har tiden i vores dagligdag til at komme op på niveau med de faglige behov og kompetencer, som vi skal bruge til at løse alle de opgaver, vi ønsker at medvirke til at løse. Vi tror fuldt og fast på, at biblioteksmedarbejdere og bibliotekarer kan og vil spille en aktiv rolle for udviklingen i vores fag, og i netværkene kan vi sætte fokus på

,”

Mavefornemmelsen siger os, at man har været fint tilfreds med det, som hidtil har været arrangeret, men at der jo altid er ønske om mere

videndeling og forhåbentlig inspirere til mere.

Hvem kan være med?

Alle medlemmer af forbundet Kultur og Information kan let kontakte forbundets medlemsafdeling og melde sig til faggruppen. For tiden er vi små 65-70 styk, men andre kolleger i DF-FU-landskabet som arbejder med data relaterede opgaver er også velkomne til at melde sig ind.

Hvad får medlemmerne af netværket ud af at være med?

Forhåbentlig netværk, og vi håber også at medlemmerne kontakter bestyrelsen, hvis de har ideer til oplæg, webinar mv. Vores mavefornemmelse siger os, at man har været fint tilfreds med det, som hidtil har været arrangeret, men at der jo altid er ønske om mere. Og så håber vi, vores medlemmer har en fornemmelse af, at vi gør, hvad vi kan, for at inspirere og kompetence-vedligeholde i regi af de gå-hjem-møder, vi afholder.

Wikidata og Scholia

Det redigerbare Linked Open Data med bibliografiske data

Er det muligt at lave en database, hvor metadata over alverdens udgivelser er frit tilgængelig? Og hvor flersproglige komplekse søgninger, der baserer sig på en stor ontologi, er mulige? Vores Scholia-projekt, der hviler på Wikidata og Linked Open Data, forsøger det.

Scholia er som en web-applikation frit tilgængelig og lader f.eks. brugeren identificere centrale artikler og eksperter inden for et emne eller se oversigter over software og kemikalier benyttet i forbindelse med artikler. Biblioteker ville kunne benytte den åbne data, der vises i Scholia, til at berige deres egne data eller søgeoplevelsen på deres egne services.

Wikidata og bibliografisk data

Wikidata er Wikipedias mindre kendte lillesøster og ligeledes en wiki, hvor enhver kan redigere indholdet. Det, der adskiller Wikidata fra den gængse wiki, er, at indholdet er langt mere struktureret. Det er således kun muligt at indtaste information i fastlagte felter. Disse felter kan indeholde alt fra en persons fødselsdato, et lands regeringsleder, dets befolkningstal, antal ben på et dyr, vægt, højde, et kunstværks inventarnummer osv.

Data fra Wikidata bliver konverteret til et format kompatibelt med Semantisk Web-teknologierne og er således en del af Linked Open Data. Fonden, der driver Wikidata, har sat en Semantisk

Web-søgemaskine op, som muliggør komplekse forespørgsler i sproget SPARQL, som f.eks. "byer over 1 million indbyggere med en kvindelig borgmester." Al Wikidatas indhold er åbne data og hele wikiens indhold kan – som Wikipedia – hentes i store dumpfiler.

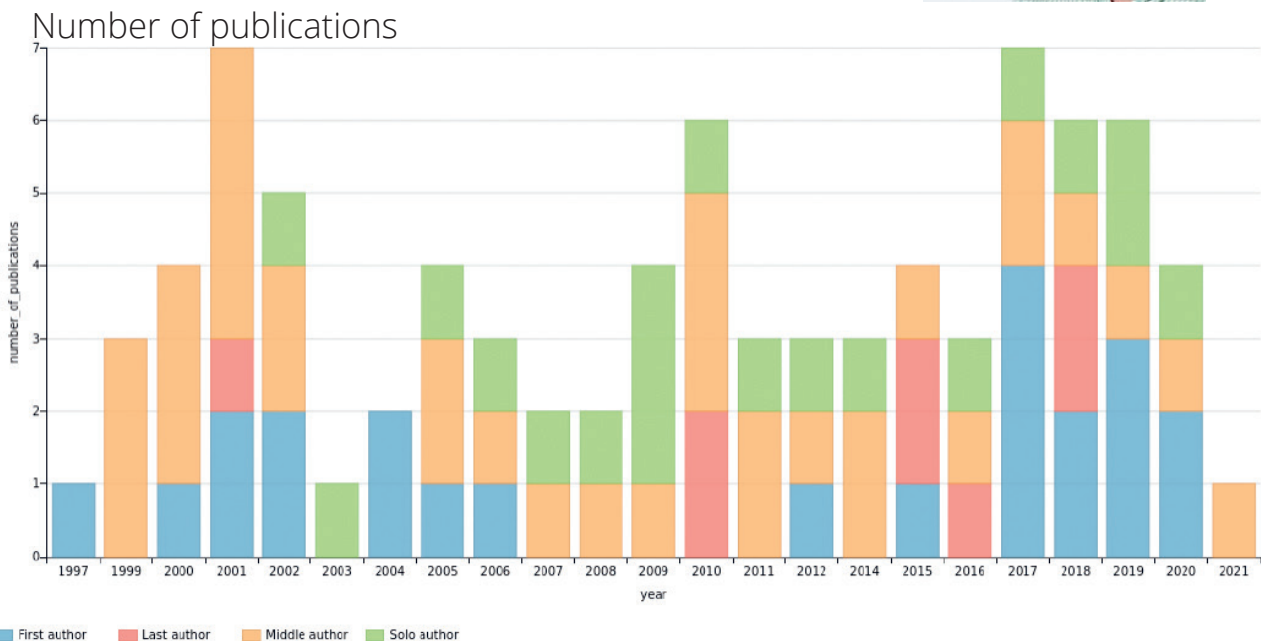
Som for Wikipedia er det ikke selve Wikimedia Fonden, der står som dem, der tilføjer information til Wikidata. Det er en broget skare af individer og grupper på internettet. Man kan manuelt indtaste hver enkelt informationsenhed, men i Wikidatas økosystem er der en række værktøjer, der enten automatisk eller halvautomatisk kan benyttes til at tilføje information.

I en forskningsbiblioteksmæssig sammenhæng har især WikiCite-projektet været interessant, som fokuserer på wiki-projekternes kilder og betyder, at wiki-brugerne for alvor er begyndt at benytte Wikidata til at repræsentere bibliografiske data. Over 40 millioner udgivelser, de fleste videnskabelige artikler, er nu beskrevet i Wikidata, en vis del af disse er også beskrevet med citeringer og med emner. For mange af artiklerne gælder, at forfatterne er linket til artiklerne og beskrevet i Wikidata. Vores statistik fortæller os, at vi har over 23 millioner forfatterlinks og over 23 millioner emnelinks. Over 214.000 ISSN'er og cirka 1,8 millioner ORCID'er er også beskrevet.

Hvad kan det så bruges til?

Baseret på den bibliografiske data i Wikidata og den Semantisk Web-baserede søgemaskine har vi bygget en dynamisk hjemmeside under navnet Scholia, der sammenstiller bibliografisk data på en række forskellige måder. Søgemaskinen er i stand til ikke blot at returnere data som tekst og tal i tabelform, men også som linjeplot, bobleplot, grafer med mere. Det udnytter vi i Scholia, hvor vi blandt andet kan vise citeringsgrafer, medforfattergrafer og plot over antal artikler udgivet per år for en organisation. Opbygningen af en Scholia-side sker "live" i løbet af nogle sekunder. Den rige annotering i Wikidata tillader os at sammenstille data, der normalt ikke er tilgængelige i bibliografiske databaser. F.eks. kan vi umiddelbart skabe geografisk kort over lokaliteter, der er nævnt for et specifikt defineret emne. Egon Willighagen fra Maastricht Universitet har haft specielt fokus på kemisk information og skabt sider på Scholia, der sammenstiller kemiske og bibliografiske data fra Wikidata.

Scholia voksede ud fra en idé om at skabe en Wikidata-baseret forskerprofil. I modsætning til, hvad der kendes fra Google Scholar, Scopus, Pure, ResearchGate og forskernes egne hjemmesider, vil en sådan profil være frit licenseret, og det vil være muligt at kombinere den bibliografiske data med data fra andre dele af Wikidata.

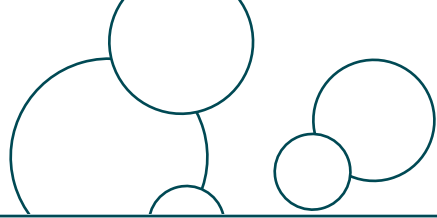
Figur 1: Antal udgivelser per år for Finn Årup Nielsen: Graf på en af Scholias sider: <https://scholia.toolforge.org/author/Q20980928>.

Efterhånden har vi udvidet Scholia, så vi udover forskerprofiler har profiler for organisationer, udgivere, konferencer, lande med mere. Vi er i stand til at vise de mest citerede personer tilknyttet en organisation. Med den geografiske information i Wikidata kan vi identificere lokale eksperter, f.eks. maskinlæringseksperter i Københavnsområdet. Med citeringsinformation kan vi ud fra en given artikel vise relaterede artikler. Vi har også benyttet Wikidata og Scholia som bibliografisk reference management-system til de videnskabelige artikler, vi har skrevet. Scholia kan også vise resultaterne af en sampublicationsanalyse on-the-fly.

Begrænsninger og videreudvikling

Selvom Wikidata er et ganske interessant projekt, har det også begrænsninger. De bibliografiske data i Wikidata er langt fra komplette, relativt få videnskabelige forfattere er registrerede, og de, der er, er ikke nødvendigvis linket til deres artikler, ligesom citeringsdata mangler i stort omfang. Wikimedia Fondens tidligere forskningschef Dario Taraborrelli søgte at råde bod på sidstnævnte begrænsning ved oprettelsen af initiativet I4OC, der har fået en længere række udgivere til at frigive deres citeringsdata, således at det kan repræsenteres i Wikidata. En række værktøjer udviklet af Magnus Manske hjælper Wikidata-brugere med at flytte data ind i Wikidata fra eksterne kilder. Her er DOI og ORCID af stor nytte. Åbne artikler fra Europe PMC er godt dækket.

Vi arbejder fortsat med at udvikle Scholia, og mængden af bibliografisk data stiger stadig. Wikidata-brugere har ivrigt kopieret åbne citeringsdata til Wikidata, og vi har over 285 millioner citeringer registreret. Daniel Mietchen, som er involveret i Scholias udvikling, har kopieret en stor mængde data til Wikidata, der er fokuserede redigeringer omkring Zika-virus. Det betyder, at videnskabelige artikler om Zika-virusen er grundigt repræsenteret i Wikidata, så Scholia kan vise en ganske bred oversigt over emnet. En udfordring er artikler fra konferencer og tidsskrifter, der ikke benytter DOI eller ORCID. For disse artikler skal specielle programmer udvikles til at udtrække data fra deres hjemmesider.

Bag om Scholia

Scholia var i første omgang blot en enkelt hjemmeside med information om Finn Årup Nielsens udgivelser og cv-information.

Siden konverterede han Scholia til en Python web-applikation, så den blev generel og en hvilken som helst forfatter kunne vises.

Scholia blev sat op på en hjemmeside, og Finn Årup Nielsen flyttede koden til GitHub under en Open Source-licens. Da det var sat op, begyndte flere at hjælpe til med at udvide koden og promovere Scholia bredere.

Kernen af Scholia-gruppen består nu, foruden Finn Årup Nielsen, af Daniel Mietchen, Egon Willighagen og Lane Rasberry. Derudover har en række andre bidraget med udvidelser, og Scholia har fået generøs økonomisk støtte fra den amerikanske Sloan Foundation til at lønne folk.

Scholia kan i princippet køre på en hvilken som helst server, men fungerer godt på Toolforge – en cloud-infrastruktur som Wikimedia Fonden stiller gratis til rådighed for Wikimedia-relevante projekter.

Mere information

<https://scholia.toolforge.org> - Scholias hjemmeside

Finn Årup Nielsen, Daniel Mietchen og Egon Willighagen, "Scholia, Scientometrics and Wikidata", ESWC 2017, DOI 10.1007/978-3-319-70407-4_36

For links til andet materiale om Scholia se <https://scholia.toolforge.org/about> og Scholias side om Scholia selv <https://scholia.toolforge.org/topic/Q45340488> der oplister artikler som beskriver brug af Scholia.

Figur 2: Emner som personer med tilknytning til forskningssektionen Kognitive Systemer på Danmarks Tekniske Universitet har udgivet i: Tabel på en af Scholias sider: <https://scholia.toolforge.org/topic/Q24283660>

I Scholia er der værktøjer til at udtrække metadata repræsenteret i tidsskrifter, der benytter Open Journal Systems, og det er i nogen udstrækning benyttet til artikler på tidsskrift.dk.

Biblioteker kan bidrage til wiki-verden, dels ved at benytte den åbne information i Wikidata og dels ved at stille metadata til rådighed. I det omfang bibliotekerne stiller deres autoritetsdata åbent til rådighed, kan det blive inkluderet i Wikidata, hvor Wikidata så kommer til at virke som en hub mellem forskellige autoritetsdatabaser. Der er allerede mange databaser, der er linket fra Wikidata, og bibliotekerne kan f.eks. benytte det til at holde rede på tvetydige forfatternavne.

Topics that employees and affiliates have published on				
Topics of publications by past and present employees, affiliates, and members, ranked by number of individuals having published on the topic.				
Show	10	entries	Search: <input type="text"/>	
Researchers	Topic	Zoom	Topic description	Samplework
22	electroencephalography		electrophysiological monitoring method	The Smartphone Brain Scanner: A Portable Real-Time Neuroimaging System
18	machine learning		scientific study of algorithms and statistical models that computer systems use to perform tasks without explicit instructions	Archetypal analysis for machine learning and data mining
18	smartphone		multi-purpose mobile computer	The Smartphone Brain Scanner: A Portable Real-Time Neuroimaging System
18	brain		organ that serves as the center of the nervous system in all vertebrate and most invertebrate animals	Similar brain networks for detecting visuo-motor and visuo-proprioceptive synchrony
17	functional magnetic resonance imaging		MRI procedure that measures brain activity by detecting associated changes in blood flow	On clustering fMRI time series
15	deep learning		branch of machine learning	Inferring visual semantic similarity with deep learning and Wikidata: Introducing imagesim-353
14	Bayesian statistics		theory in the field of statistics	Bayesian correlated component analysis for inference of joint EEG activation
12	independent component analysis		in signal processing, a computational method	Model selection for convolutive ICA with an application to spatiotemporal analysis of EEG
12	neuroimaging		set of techniques to measure and visualize aspects of the nervous system	Finding related functional neuroimaging volumes
11	Gaussian process		particular kind of statistical model where observations occur in a continuous domain, e.g. time or space. In a Gaussian process, every point in some continuous input space is associated with a normally distributed random variable	Heterogeneous Multi-output Gaussian Process Prediction
Wikidata Query Service organization: topics:sparql				
Showing 1 to 10 of 500 entries				
Previous 1 2 3 4 5 ... 50 Next				

DFFU SUMMIT (DFFU ÅRSMØDE 5.10.-6.10.2022 PÅ HOTEL PARK I MIDDELFART

DFFUs hovedbestyrelse inviterer traditionelt til årsmøde hvert efterår. Den 5.-6. oktober 2022 erstattes dette årsmøde imidlertid af et helt nyt koncept, en universalkonference, der planlægges og afvikles af alle fora under DFFU i fællesskab.

Årets tema er: "Bæredygtighed" – organisatorisk, digitalt og socialt.

TILMELDINGSFRIST er 9. september:

Se det fulde program og hold øje med opdateringer på:

<https://dfdf.dk/event/dfdu-summit-dffus-aarsmoede-5-10-6-10-i-middelfart-hotel-park/>

OBS: Konferencestedet ligger i gå-afstand fra Middelfart Station. Der arrangeres ikke transport.

Deltagergebyr:

Medlem af DFFU	3.995 kr.
Ikke medlem af DFFU	4.295 kr.
Deltagelse uden overnatning	3.495 kr. (+ 300 kr. for ikke medlemmer af DFFU)
Kun deltagelse 5.10.	2.395 kr. (+ 300 kr. for ikke medlemmer af DFFU)
Kun deltagelse 6.10.	2.395 kr. (+ 300 kr. for ikke medlemmer af DFFU)

Tilmelding: DFFU Summit (DFFU årsmøde): 5.10.-6.10. i Middelfart (Hotel Park) – Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker (dfdf.dk)

Mødested:

Milling Hotel Park, Viaduktvej 28, 5500 Middelfart

DFFU SEKRETARIATET
C/O Syddansk
Universitetsbibliotek
Studiestræde 6
1456 København K